

## CEZA MAHKEMELERİ ARASINDA BEKLETİCİ SORUN KARARI

(Decision on Prejudicial Question between Criminal Courts)

Arş. Gör. Burak TAŞ<sup>1</sup>

### ÖZ

Görülmekte olan bir ceza davasında, dava konusu sorunun çözümü, bazı hallerde ceza mahkemesinin yetki alanı dışında kalan bir sorunun çözümüne bağlı olabilmektedir. Bekletici sorun olarak adlandırılan bu sorunlar bağlantının bir neticesidir. Bu duruma ilişkin olarak Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 218'inci maddesinin birinci fıkrası yol gösterici niteliktedir: "Yüklenen suçun ispatı, ceza mahkemelerinden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümüne bağlı ise; ceza mahkemesi bu sorunla ilgili olarak da bu kanun hükümlerine göre karar verebilir. Ancak bu sorunla ilgili olarak görevli mahkemede dava açılması veya açılmış davanın sonuçlanması ile ilgili olarak bekletici sorun kararı verebilir." Çalışmada, söz konusu hükmün lafzi olarak yorumlanması ile ceza mahkemelerinin bir başka ceza mahkemesinin kararını bekletici sorun sayamayacağı sonucuna ulaştık. Doktrinde Türk Ceza Kanunu'nun 127. maddesinde düzenlenmiş olan "İsnat edilen ve suç oluşturan filin ispat edilmiş olması halinde kişiye ceza verilmez. Bu suç nedeniyle hakaret edilen hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı verilmesi halinde, isnat ispatlanmış sayılır." hükmünün kıyas yoluyla ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı verilebileceği görüşü eleştirilmiştir. İstisna hükümlerde kıyas metodu uygulanamayacağı için ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı verilemeyeceği sonucuna vardık. Böylesi durumlarda mümkün olduğunca mahkemeler arası bağlantı nedeniyle davaların birleştirilmesi ile sınırlı ve zorunlu durumlarda başvurulmak üzere ceza mahkemeleri arası bekletici sorun kararı verilmesine imkân tanıyacak şekilde CMK m. 218/1 hükmünün revize edilmesi gerektiği kanaatine vardık.

**Anahtar Kelimeler:** Ceza Davası, Bekletici Sorun, Bağlantı, Lafzi Yorum, Kıyas

1 Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi, burak.tas@asbu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6481-1580.



## ABSTRACT

In an ongoing criminal case, the solution of the subject matter may in some cases depend on the solution of a problem outside the jurisdiction of the criminal court. These problems, called prejudicial question are a consequence of the relevancy. Regarding this situation, to consider the first subsection of article 218 of the Criminal Procedure Code is of guiding nature: *“If the proving of the charged crime depends on solving a problem that falls under the jurisdiction of courts other than criminal courts, then the Criminal Court may render its decision related to this problem also by utilizing the rules of this Code. However, it may decide on suspending the main hearing in order to bring a law suit regarding this problem at the competent court, or in order to wait until a pending case is resolved”*. In the study, we came to the conclusion that with the verbal interpretation of the aforementioned provision, the criminal courts cannot regard the decision of another criminal court as a prejudicial question. It has been criticized the view in the doctrine that prejudiciary question decision can be made between criminal courts by analogy with the provision of *“If the allegation and criminal act is proven, the person will not be punished. If a final conviction is given for the insulted person due to this crime, the allegation is deemed to have been proven.”* regulated in Article 127 of the Turkish Penal Code. We came to the conclusion that the method of analogy cannot be applied in the exceptional provisions, so a proactive issue decision cannot be made between the criminal courts. In such cases, we came to the conclusion that the cases should be combined as much as possible due to the inter-court relevancy and article 218 of Criminal Procedure Code should be revised in a way that will allow the prejudicial question between criminal courts to be applied in limited and compulsory situations.

**Keywords:** Criminal Case, Prejudicial Question, Relevancy, Verbal Interpretation, Analogy

## GİRİŞ

Ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı verilip verilemeyeceği hususu Türk ceza muhakemesi hukuku doktrininde yoğun bir tartışma konusu oluşturmamaktadır. Tespitlerimize göre bu hususu Türk doktrininde sadece Ahmet Hulusi Akkaş, “Ceza Muhakemesi Bağlamında Yargı Mercileri Kararlarının Birbirleri Üzerinde Etkisi” adlı doktora tezinde tartışmıştır. Bu hususta CMK m. 218’in karşılığı olan Alman Ceza Muhakemesi Kanununun (StPO) 262. paragrafında<sup>2</sup>,

2 İÇEL, Kayıhan/ÖNDER, Ayhan: Açıklamalı Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1964, s. 93.

ceza mahkemesinin sadece hukuk mahkemesi kararlarını bekletici sorun sayabileceği düzenlendiği için Alman doktrininde de yoğun bir tartışma gözlemlenmemiştir.<sup>3</sup> Ancak Türk hukukunda Kanunun açık hükmüne rağmen ceza mahkemelerinin, başka bir ceza mahkemesinin kararlarını bekletici sorun saydığı uygulamalara rastlamaktayız. Hatta Yargıtay'ın da bu uygulamaları destekleyici kararları da bulunduğu için<sup>4</sup> ceza mahkemeleri, kanuna aykırılık hususunda bir beis görmemektedir. Bu çalışmamızda öncelikle bekletici sorun hakkında kısaca genel bilgi verilmiştir. Ardından ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı verilmesi olgusunun şeklen hukuki temelden yoksunluğu ortaya konulmaya çalışılmış ve olması gereken bir çözüm olarak bağlantılı ceza davalarının birleştirilmesi gerektiği önerilmiştir.

## I. BEKLETİCİ SORUN HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Bir ceza davasında, dava konusu sorunun çözümü, bazı hallerde ceza mahkemesinin yetki alanı dışında kalan bir sorunun çözümüne bağlı olabilmektedir.<sup>5</sup> Bekletici sorun (*bekletici mesele/mesele-i müstehirel ön sorun*) olarak adlandırılan bu sorunlar<sup>6</sup> bağlantının bir neticesidir.<sup>7</sup> Mahkemelerin çözmeye çalıştığı sorunların benzer olması ve birbirini etkileyici nitelikte olması, mahkemelerin muhakeme sürecini durdurmalarına neden olmaktadır. Bekletici sorun sayma kararı verildiğinde muhakeme duracağı için bu sorunun çözümüne kadar dava zamanasını duracak (TCK m. 67/1); ancak devletin cezalandırabilme yetkisi son bulmayacaktır.

3 Araştırmalarımız kapsamında İspanyol Ceza Muhakemesi Hukukunda ceza-ceza, ceza-hukuk, ceza-idare mahkemeleri arası bekletici sorun kararı verilebildiğine rastladık. (DE GUZMAN, Vera M.: "The Prejudice of the Prejudicial Question: Examining and Re-Examining the Doctrine of the Prejudicial Question." *Ateneo Law Journal*, C. 52, S.3, Aralık 2007, s. 604). Ancak tezimizi söz konusu kanun düzenlemesi gereği ceza mahkemeleri arası bekletici sorun kararı verilip verilemeyeceği üzerine sınırladığımızdan burada diğer ülke uygulamalarını araştırma gereği duymadık.

4 Bkz. Y5.CD, 2013/15647E., 2016/551K., 19.1.2016T.

5 PARLAR, Ali / Hatipoğlu, Muzaffer: **5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu Cilt 1**, Yazarın Kendi Yayını, Ankara, 2008, s. 1215.

6 Hukukta "sorun" kavramı, maddi olaya ilişkin sorun olarak "maddi sorun"; uygulanacak hukuk normuna ilişkin olarak "hukuki sorun" şeklinde karşımıza çıkmaktadır (DEMİRAG, Fahrettin: **Örneklerle Ceza Muhakemesi Hukuku İşlemleri ve Adli Yazışmalar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 108-109). CMK m. 218 hükmü incelendiğinde "yüklenen suçun ispatı" nitelemesiyle bu sorunların "maddi sorun"a yönelik olduğu görülmektedir. Nitekim bir suçun varlığı bakımından suç teşkil eden fiilin işlenip işlenmediği hususunun ispatı, olayın sübuta varıp varmadığı sorununa ilişkindir (DEMİRAG, s. 108-109).

7 ÜNVER Yener/ HAKERİ, Hakan: **Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt 1**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 299 – YENİSEY, Feridun/NUHOĞLU, Ayşe: **Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Kitabı**, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2014, s. 84.



Bekletici sorun kararı kanunun saydığı sınırlı durumlarda zorunlu; diğer hallerdeyse ihtiyaridir.<sup>8</sup> Bekletici sorun saymanın zorunlu olduğu sınırlı durumlar dışında, her somut olayda bekletici bir sorunun bulunup bulunmadığına davaya bakmakta olan mahkeme karar verecektir.<sup>9</sup> Ceza mahkemesi kendi uzmanlığı dışında bir sorunla karşılaştığı durumda, sonuca varabilmek için söz konusu sorun hakkında karar vermeye yetkili ve görevli olan mahkemenin kararını bekleyebilecektir.<sup>10</sup> Burada sorun oluşturan nokta uygulamada sıklıkla başvurulduğu üzere ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararının verilmesidir. Ceza mahkemelerinin ek yetkisini düzenleyen CMK m. 218 hükmünün lafzına bakıldığında böylesi uygulamaların hukuki zemininin olmadığı görülmektedir. Ancak Yargıtay kararlarının bu duruma cevaz vermesi karşısında ceza mahkemeleri arası bekletici sorun verme kararı, kanıksanmış bir uygulamayı karşımıza çıkarmaktadır.

Bekletici sorun, bağlantılı davaların açılmasını önleyici; dava açılmışsa bu davanın muhakemesini durdurucu niteliktedir.<sup>11</sup> Bu kapsamda mahkemenin yargılama yaptığı suç fiili ile ilgili sübuta varabilmesi, yüklenen suçun ispatının başka bir ceza mahkemesinin madde itibarıyla yetki alanına giren bir sorunun çözümüne bağlıysa, gerçekleşmesi gereken uygulama, bu davaların bağlantılı dava olmaları sebebiyle birleştirilmesi ve aynı mahkemede görülmesidir. Sadece sınırlı ve zorunlu durumlarda bekletici sorun kararı verilmesi gerekmektedir. Öncelikle bağlantı yolu denenmeden bekletici sorun sayma yoluna gidilmesi muhakemenin temel ilkelerine uygun değildir. Ancak uygulamada mahkemelerin, bağlantılı davaları birleştirmeyip doğrudan bekletici sorun kararı vererek muhakemeyi durdurdukları görülmektedir. Bu ise beraberinde birçok sorunu doğurmaktadır. Bu aşamada ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı hususunu incelemek gerekmektedir.

## II. CEZA MAHKEMELERİ ARASINDA BEKLETİCİ SORUN

Aynı derecede, aynı veya farklı sıfattaki ceza mahkemelerinde, farklı suçlar bakımından yürütülen yargılamalarda ceza mahkemeleri arasında

8 EREM, Faruk: **Ceza Usulü Hukuku, Sevinç Matbaası**, 4. Baskı, Ankara, 1973, s. 307 - SOYUBELLİ, Fethullah: **Ceza ve Hukuk Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi**, Hâkim Yayınları, Ankara, 2013, s. 112 – Ünver/Hakeri, s. 299.

9 TOROSLU, Nevzat / FEYZİOĞLU, Metin: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2019, s. 106.

10 ÖZBEK V. Özer/DOĞAN Koray/BACAKSIZ, Pınar/TEPE, İlker: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınları, 11. Baskı, Ankara, 2018, s. 126.

11 YENİSEY/NUHOĞLU, s. 85.



bekletici sorun kararı verilip verilemeyeceği hususu açık değildir. Bu hususta ceza mahkemelerinin ek yetkisini düzenleyen CMK m. 218 hükmü yol gösterici niteliktedir. İlgili maddeye göre: “Yüklenen suçun ispatı, ceza mahkemelerinden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümüne bağlı ise; ceza mahkemesi bu sorunla ilgili olarak da bu kanun hükümlerine göre karar verebilir. Ancak bu sorunla ilgili olarak görevli mahkemede dava açılması veya açılmış davanın sonuçlanması ile ilgili olarak bekletici sorun kararı verebilir.” Bu hükümde ceza mahkemesi, bakmakta olduğu bir suçun ispatının<sup>12</sup> hukuk veya idare mahkemelerinin vereceği bir karara bağlı olduğu kanaatindeyse önünde iki seçeneği bulunmaktadır. İlk seçeneği nispi muhakeme yolunu seçip, söz konusu sorunla ilgili kendisinin bizzat yargılamayı gerçekleştirmesidir. Böylece mahkeme kendi yetki alanı dışında kalan bir sorunu çözme noktasında Kanun tarafından yetkilendirilmiş bulunmaktadır.<sup>13</sup> Nispi muhakeme yapmanın da şartları bulunmaktadır. Bunlar olaya ilişkin fayda bulunması ve bağlantının söz konusu olmasıdır.<sup>14</sup> Bağlantılı uyuşmazlıkların cezaî konularda olması durumunda herhangi bir sorun bulunmamaktadır. Burada artık nispi muhakemeden söz edilemeyecektir. Nitekim CMK m. 218 hükmü, ceza mahkemelerinden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümünden bahsetmektedir. Nispi muhakemeden söz edebilmek için bağlantılı uyuşmazlıkların hukukî ya da idarî nitelikte olması gerekmektedir. İdarî ya da hukukî uyuşmazlığa ilişkin bir sorunu çözen mahkeme bir yargıya varmayıp, kendi “lüzumu nispetinde”, hükmüne yardımcı bir sonuca varır.<sup>15</sup> Bu bağlamda ihtiyari nitelikte olan nispi muhakeme, ceza mahkemeleri arasında gerçekleştirilen bir eylem niteliğinde olmayıp, ceza mahkemesinin uhdesinde, bir bütün teşkil eden hükme ulaşma noktasında bir araç niteliğindedir.

Bakmakta olduğu bir suçun ispatının hukuk veya idare mahkemelerinin vereceği bir karara bağlı olduğu kanaatinde olan ceza mahkemesinin ikinci seçeneği ise bekletici sorun kararı verip muhakemeyi durdurmaktır. Ancak bekletici sorun kararı verebilmesi

12 Söz konusu madde ile ilgili adalet komisyonu raporunda 1412 sayılı CMUK'ta “fiilin suç olup olmaması, Tasarıda ise “bir fiilin suç olup olmaması veya niteliğinin saptanması” hususu bir ön sorunun çözümüne bağlanmışken CMK m. 218'de “yüklenen suçun ispatı” ifadesinin tercih edildiği belirtilmiştir. Söz konusu rapora göre bu değişikliğin nedeni fiilin suç teşkil edip etmeyeceğinin tespitinin, ceza mahkemeleri dışında bir mercii tarafından yapılamayacağıdır (ŞAHİN, Cumhuriyet: **Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005, s. 696).

13 AKKAŞ, Ahmet Hulusi: **Ceza Muhakemesi Bağlamında Yargı Mercileri Kararlarının Birbirleri Üzerindeki Etkisi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s. 189-190.

14 ÖZBEK/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, s. 532.

15 ÖZBEK/DOĞAN/BACAĞIZ/TEPE, s. 532-533.

için Kanun, bu sorunla ilgili olarak görevli mahkemesinde dava açılmış olmasını ya da bu açılmış bu davanın kesinleşmesinin beklenmesi ile ilgili olarak bekletici sorun kararı verilebileceğini şart koşturmuştur.

Ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı verilip verilemeyeceği konusu, ön suç-asıl suç ilişkisi bağlamında önem kazanmaktadır. Bu tarz içeriğe sahip suçlarda ön suçun varlığı bir ön koşul<sup>16</sup> olarak karşımıza çıkmaktadır. Ön koşul ise doktrinde, “suç tanımında yer alan yapısal unsurlar” şeklinde tanımlanır.<sup>17</sup> Ön koşullar fiilin gerçekleşmesinden önce varlığı gerekli “maddî, hukukî, olumlu ya da olumsuz nitelikte” bazen faile bazen de maddi konuya ilişkin bir özellik olarak belirlemektedirler.<sup>18</sup> Konumuzla alakalı olarak örnek vermek gerekirse TCK m. 282’de düzenlenen “suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçu” unsur yönünden bir ön suçun varlığını gerektirmektedir. Ön suçun kesinleşmiş bir vakiyaya dayalı olması da bir ön koşul olarak karşımıza çıkmaktadır.<sup>19</sup> Ön suç denilen olgu, TCK’da veya sair mevzuatta düzenlenen ceza normlarını ihlal eden fiilleri ifade etmektedir.<sup>20</sup> Ön suç içeren suçlar, öncesinde işlenen suçun devamı gibi gözükse bile bu suçlar bağımsız birer suçtur.<sup>21</sup> Ön suçun işlendiği hususu ispat edilemediğinde asıl suçun işlenip işlenmediği hususu

16 Suçun ön koşulları kavramıyla objektif cezalandırılabilme koşulları birbirine karıştırılmamalıdır. “Objektif cezalandırılabilme koşulları” ile suçun ön koşulları” kavramı iki farklı kavramdır. Suçun ön koşulu, hareketin öncesinde yer alan, varlığı veya yokluğu suçun varlığını ya da yokluğunu belirleyen, suça etki eden bir koşuldur. Ön koşulların yokluğu, suçun da yokluğu anlamında gelecektir. Objektif cezalandırılabilme koşulu ise adı üstünde suça değil cezaya etki eden bir koşuldur. Hareketi veya hareketsizliği cezalandıran fiillerin dışında hareketle aynı zamanda veya hareketi takip eden bir zamanda mevcut olmazsa fiilin cezalandırılmasını engelleyen koşullara objektif cezalandırılabilme koşulu denilmektedir. Bu koşulların varlığı ya da yokluğu failin cezalandırılabilirliğini etkileyecektir. EREM, Faruk: **Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Cilt I**, Sevinç Matbaası, 11. Baskı, Ankara, 1976, s. 312-313.

17 ZAFER, Hamide: **Ceza Hukuku Genel Hükümler (TCK m.1-75)**, Beta Yayıncılık, 7. Bası, İstanbul, 2019, s. 196.

18 ZAFER, s. 196.

19 Bu kapsamda başka bir örnek olarak TCK m. 166’da malvarlığına karşı bir suç olarak düzenlenen bilgi vermeme suçu verilebilir. Bilgi vermeme suçunda hukuki bir ilişkiye dayalı olarak elde edilen eşyanın suç işlemek suretiyle veya suç işlemek dolayısıyla elde edildiğinin öğrenilmesine rağmen, suçun takibe yetkili makamlara vakit geçirmeksizin bildirimde bulunulmaması cezalandırılmaktadır. Bu kapsamda da bilgi vermeme suçunda sübuta varabilmek için söz konusu eşyanın suçtan elde edildiğine yönelik kesinleşmiş bir hükmün varlığı gerekir. TAŞ, Burak: “Bilgi Vermeme Suçu”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:29, S:2, Y:2021, s. 1317.

20 EVİK, Sonay: **Suç Eşyasının Satın Alınması veya Kabul Edilmesi Suçu**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2018, s. 432.

21 ÖNDER, Ayhan: **Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994, s. 441.



ortada kalacaktır. Başka bir örnek olarak TCK m. 165'te düzenlenen suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçunu yargılayan asliye ceza mahkemesi, bu suçun işlenip işlenmediği hususunda ön suçun kesinleşmiş bir hükümlerle ispatlanmış olmasına ihtiyaç duymaktadır.<sup>22</sup> Bu bakımdan TCK m. 165 örneğinde ön suç olarak devam eden bir hırsızlık, dolandırıcılık, güveni kötüye kullanma gibi derdest yargılamaların kesinleşmiş sonucunun varlığına ihtiyaç duyacaktır. Konumuz bağlamında önem arz eden husus ise kendisini burada göstermektedir. Ön suçun kesinleşmiş bir vakıa olup olmadığı tespitine ihtiyaç duyan mahkeme, başka bir ceza mahkemesinde devam etmekte olan davanın kesinleşecek sonucunu bekletici sorun sayabilecek midir?

CMK m. 218/1 hükmü, “ceza mahkemelerinden başka bir mahkeme” ibaresi ile kesin bir değerlendirmeyi ihtiva etmektedir. Hükmün lafzından anlaşılan, ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun sayma kararı verilemeyeceği, ancak hukuk veya idari mahkemeler arasında bekletici sorun sayma kararı verilebileceğidir. Bu sebeple ceza mahkemesinde görülen hırsızlık, sahtecilik, dolandırıcılık, güveni kötüye kullanma gibi suçlarla ilgili olarak başka bir ceza mahkemesinde görülen asıl suç yargılamasında, ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı verilemeyecektir.

CMK m. 218 hükmünün gerekçesini incelediğimizde Kanunun lafzi yorumuyla vardığımız sonucu pekiştiren bir yorumda bulunulmuş; ancak sınırlı ve zorunlu hallerde ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı verilebileceği ifade edilmiştir. Şöyle ki: “*Dava konusu uyuşmazlığın çözülmesi, diğer bir deyişle bir eylemin suç olup olmadığının veya niteliğinin saptanması, ceza hukukunun kapsamına girmeyen bir meselenin çözümüne bağlı ise ceza mahkemesinin önünde üç seçenek bulunmaktadır:*

1. *Ceza davasının bir an önce sonuca ulaşmasını sağlamak için bu sorun hakkında da ceza hukukundaki usul ve deliller için geçerli kurallara göre karar vermek.*

*Kuşkusuz ceza mahkemesinin bu sorun hakkında verdiği karar, sadece dava konusu uyuşmazlık yönünden geçerli olmak üzere ve esas dava bakımından gerekli olduğu ölçüde verilmiş bir karar sayılacaktır.*

2. *Çözülmesi uzmanlığı gerektiren bir sorunun söz konusu olduğunu saptadığında, mahkeme yargılamaya ara vererek sorunun konusuna göre hukuk davası veya idarî dava açılması için ilgililere süre verebilecektir.*

<sup>22</sup> DÖNMEZER, Sulhi: *Ceza Hukuku Özel Kısım – Kişilere ve Mala Karşı Cürümler, Filiz Kitabevi*, 12. Baskı, İstanbul, 1997, s. 459.

3.Yetkili mahkemede bu hususta bir dava açılmışsa bu mahkemenin kararını da bekleyebilecektir.

Özetlemek gerekirse, ceza mahkemesi dava konusu uyuşmazlığın çözümünde etkili bulunan ve ceza hukuku dışında kalan bir sorun hakkında gerekli hâllerde kendisi karar verecek, sorunun nitelik ve kapsamına göre bu sorunun çözümünü bekletici sorun kabul ederek ilgililere süre de verecektir... Ancak yukarıda (2) numaralı paragrafta da açıklandığı üzere, mahkemenin ceza davasını beklemeye alması, ancak çok zorunlu ve uzmanlığa ilişkin bir husus söz konusu olduğunda karar verilebilecek bir hâl sayılmalıdır. Aksi takdirde davanın makul sürede bitirilmesi ilkesi ihlâl edilmiş olur.”<sup>23</sup> Her ne kadar gerekçe ile “çok zorunlu ve uzmanlığa ilişkin bir husus söz konusu olduğunda karar verilebilecek bir hal”de ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı verilebileceği belirtilse de Kanunun açık hükmü gereği ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı verilmesinin şeklen hukuki bir temeli bulunmamaktadır. Nitekim kanunun karşısında gerekçenin bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Normlar hiyerarşisinde bir yeri olmayan gerekçe ile kanun arasında çatışmadan bahsedilemeyecektir. Bu bağlamda gerekçe, normun yorumunda yardımcı olacak bir düzenleme niteliğindedir. Ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı verilmek isteniyorsa bu kapsamda CMK m. 218 hükmünde değişikliğe gidilmesi gerekmektedir.

Genel kabulünün aksine bazı kararlarında Yargıtay; ceza mahkemesinin, bekletici sorun olarak sadece idari ya da hukuki bir uyuşmazlığı ön sorun olarak kabul edebileceğine hükmetmiştir.<sup>24</sup> Ki bu

23 ŞAHİN, s. 695.

24 “Bekletici mesele kararı ancak ceza muhakemesi sırasında, kendi uzmanlığı dışında bir mesele ile karşılaşması ve yargılanmakta olduğu uyuşmazlık hakkında karar verebilmek için, o mesele hakkında yetkili uzman mahkemenin kararının beklenmesi durumunda ortada “bekletici mesele” olduğu kabul edilecektir. 1412 Sayılı CMUK’nın 255. maddesinde “bir fiilin suç oluşturup oluşturmaması” bir ön sorun olarak düzenlenmiş iken, 5271 Sayılı CMK’nın 218/1. maddesinde “yüklenen suçun isbatı” biçiminde düzenlenmiştir. Bu değişiklik bir bakıma bir fiilin suç olup olmayacağı bakımından ceza muhakemesi dışındaki yargılama makamlarının kararlarıyla bağlı olmayacağı sonucunu da ortaya çıkarmaktadır. Yani burada mahkemenin bir takdir hakkı bulunmakta bir meseleyi bekletici mesele yapıp yapmama konusunda serbest hareket etmektedir. Gerektiğinde bekletici mesele yapmadan nispi muhakeme yoluyla da bu sorunu kendisi de çözebilecektir. Burada dikkat edilmesi gereken husus uyuşmazlığın hangi hususlarda ve hangi mahkemelerin yetkisi dahilinde olacağıdır. Kanun metinleri ve gerekçeleri incelendiğinde ceza mahkemesinin idari ya da hukuki bir uyuşmazlığı ön sorun olarak kabul edebileceği sonucu ortaya çıkmaktadır. Çünkü gerek mülga gerek yeni usul kanunlarındaki madde metinlerinde “ceza muhakemesi” “ceza mahkemesi” tabirlerine yer vererek kanun koyucu muradını açıkça ortaya koymuştur. Bu durumda ise somut olayda olduğu gibi ceza soruşturmasında başka bir ceza mahkemesinde görülmekte olan dava bekletici sorun yapılamayacaktır.” Y16.CD, 2016/450E., 2016/367K., 01.02.2016T; “CMK’nın 218/1. maddesine göre bir eylemin



tarz kararlar da ilk derece ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı verilebilen uygulamaları hukuki görmemektedir.

Doktrinde *Akkaş* lafzi yorum ile çıkardığımız sonucun aksini savunmaktadır.<sup>25</sup> *Akkaş'a* göre kıyas<sup>26</sup> yoluyla ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı verilebilecektir. Şöyle ki TCK m. 127'de düzenlenmiş olan “*İsnat edilen ve suç oluşturan fiilin ispat edilmiş olması halinde kişiye ceza verilmez. Bu suç nedeniyle hakaret edilen hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı verilmesi halinde, isnat ispatlanmış sayılır.*” hükmü, diğer bir ceza mahkemesinin yargılamasının sonucunun beklenmesi gerektiği anlamına gelmektedir. 127. maddenin kıyasından hareketle yüklenen suçun ispatının başka bir ceza mahkemesinin yetkisine giren bir suçun işlenip işlenmediğine bağlı olması halinde de bekletici sorun kararı verilebileceği sonucuna ulaşılabilir.<sup>27</sup> *Güngör/Okuyucu Ergün'e*

suç oluşturup oluşturmadığı veya suçun niteliğinin saptanması ya da yüklenen suçun ispatı ceza mahkemesi dışında bir sorunun çözümlenmesine bağlı ise ceza hâkimi, ya sorunu ceza muhakemesi hükümlerine göre karara bağlayacak ya da sorunun hukuk veya idare mahkemesinde çözümlenmesini bekleyecektir.” YCGK, 2016/73E., 2020/40K., 30.01.2020T.

- 25 Bir iftira suçu yargılamasında dinlenen tanık hakkında yalan tanıklık suçundan dolayı kovuşturma yapılmaktaysa, o tanığın yalan söylediği; yani yalan yere tanıklık yaptığı iddia olunuyorsa mevcut davada, yalan yere tanıklık suçunun kovuşturulduğu ceza davasının sonucunun beklenmesi gerektiği görüşü için bkz. KUNTER, Nurullah/ YENİSEY, Feridun: **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 258; Benzer yönde bkz. TAŞDEMİR, Kubilay: **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, Cantekin Matbaacılık, Ankara, 2011, s. 218; Devrim Güngör/ Güneş Okuyucu-Ergün, “Ceza Muhakemesinde Bekletici Sorun Kararının Dava Zamanaşımının Durmasına Etkisi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, C:22, S:83, Y:2009, s. 70-71.
- 26 Ceza hukuku bağlamında her hukuk normu, kanunun lafzını esas alacak bir yoruma gereksinim duymaktadır. Kanunun lafzı, hukuken geçerli bir yorumun sınırlarını belirtmektedir. Söz konusu sınır aşıldığında ise bu aşamadan itibaren “kıyas” karşımıza çıkmaktadır. Kıyasın ceza hukukunda uygulanırılığı ise kanun koyucu tarafından bilinçli olarak bırakılmış boşlukların söz konusu olmadığı durumlarda çıkmaktadır (HEINRICH, Bernd: **Ceza Hukuku Genel Kısım - I (Cezalandırılabilirliğin Temel Esasları – Tamamlanmış ve Teşebbüs Edilen Suçlarda Suçun Yapısı)**, (Ed. YENER, Ünver), Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 22-23). TCK m. 2/3 hükmünde kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinde kıyasa yol açacak şekilde genişletici yorum yapılamayacağı belirtilmiştir. Söz konusu yasak yalnızca TCK ile düzenlenmemiştir. Anayasanın 38. maddesinden de aynı sonuç çıkarılabilmektedir (TOROSLU, Nevzat/TOROSLU, Haluk: **Ceza Hukuku Genel Kısım**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2019, s. 67). Evrensel bir hukuk ilkesi olarak kıyas yasağı (*nulla poena sine lege stricta*), ceza normları bakımından geçerli bir ilkedir (PARLAR, Ali/HATİPOĞLU, Muzafer: **Türk Ceza Kanunu Yorumu Cilt 1**, Seçkin Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara, 2010, s. 68-69). Bu ilke ceza muhakemesi normları bakımından kural olarak geçerli değildir. Ancak istisnai ve tahdidi nitelikteki normlar bakımından kıyas yorumuna başvurulamayacaktır (TOROSLU/ FEYZİOĞLU, s. 16). TCK m. 127 incelendiğinde kanun koyucu tarafından bilinçli olarak bırakılan bir boşluk söz konusu değildir. Bu bakımdan bu hüküm kıyasa elverişli olmakla birlikte istisna bir hüküm teşkil etmesinden dolayı kıyasa elverişli değildir. Bu bağlamda TCK m. 127'nin kıyas edilerek ceza mahkemeleri arası bekletici sorun kararı verilebileceği görüşüne katılmıyoruz.
- 27 *Akkaş*, s. 192-193; Benzer yönde ÜZÜLMEZ, İlhan “Hakaret Suçu”, **Ceza Hukuku Dergisi**,

göre de ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun sayma mümkün görünmektedir. Öyle ki TCK m. 165'te düzenlenen "suçtan elde edilen eşyayı almak suçu"nun kovuşturulduğu ceza davasında, söz konusu suçun işlenip işlenmediğinin araştırılması, nispi muhakeme yolu ile çözülebileceği gibi, bu husus ilgili mahkemesince bekletici sorun olarak da değerlendirilebilir.<sup>28</sup> Nitekim Yargıtay da genel olarak ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı verilebilen uygulamaları desteklemektedir.<sup>29</sup>

Çocuk Koruma Kanunu m. 17/2 hükmü gereğince çocuk mahkemeleri, çocuklar hakkında görülen davalarda suç ortakları olan yetişkinlerin davasında çıkacak hükmü bekleyebilir.<sup>30</sup> ÇKK m. 17/2 ile TCK m. 127 hükmü lafzen incelendiğinde bir kurala karşı getirilmiş istisna hükümler ifade ettikleri görülecektir. Ana kural; yüklenen suçun ispatı, ceza mahkemelerinden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümüne bağlı; ancak bu sorunla ilgili olarak görevli mahkemede dava açılması veya açılmış davanın sonuçlanması ile ilgili olarak ceza mahkemelerinin bekletici sorun kararı verebileceğidir. Bu kural kesin bir izni içermektedir. Bu açıdan bakıldığında istisna hükümlerde kıyas metodu uygulanamayacağından<sup>31</sup> ceza mahkemelerinde görülmekte olan

---

S:12, Y:2010, s. 62; MALKOÇ, İsmail: **Açıklamalı Türk Ceza Kanunu Cilt 2**, Yazarın Kendi Yayını, Ankara, 2013, s. 2151; Ünver/Hakeri, isnat konusu iddianın ispatına dair TCK m. 127'nin gerekçesinde belirtilen "isnat edilen suçun bekletici sorun yapılması gerektiği" hususunda gerekçenin bir bağlayıcılığının bulunmadığı, bu konunun nispi muhakeme yoluyla çözümlenmesine engel herhangi bir durumun da bulunmadığını savunmaktadır. ÜNVER/HAKERİ, s. 299.

28 GÜNGÖR/OKUYUCU-ERGÜN, s. 70-71.

29 "Ağır Ceza Mahkemesinin 2010/161 Esas sayılı dosyasında sanık hakkında suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, tehdit, yalan tanıklık ve tefecilik suçlarından kamu davası açıldığı, tefecilik suçu yönünden suç ve iddianame tarihleri ile mağdurları yönünden iş bu dava dosyası ile aynı olmadığı ancak eylemlerin subuta ermesi halinde zincirleme suç hükümlerinin uygulanması ihtimali bulunduğu, aynı teselsül ilişkisi içinde bir kısım mağdurlara karşı gerçekleştirilen tefecilik eylemi nedeniyle açılmış bir kamu davasının veya verilmiş ya da kesinleşmiş bir hükmün bulunmasının diğer mağdurlara yönelik eylemlerin dava konusu yapılmasına engel olmayacağı, yargılama sonunda sabit görülen suçların cezalandırılabilirliğinin bu husustan bağımsız olarak ele alınması gerektiği nazara alınarak, söz konusu dosyanın akibetinin bekletici mesele yapılıp, aslının veya onaylı örneğinin temininden sonra sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerektiği halde davanın mükerrer açıldığı şeklindeki yanılığın gerekçe ve eksik inceleme sonucu red kararı verilmesi, Kanuna aykırın..." Y5.CD, 2013/15647E., 2016/551K., 19.1.2016T.

30 ÖZBEK/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, s. 865-866; TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 107; YENİSEY/NUHOĞLU, s. 85; Davaların birlikte yürütülmesinin zorunlu olduğu durumlarda bağlantılı davalar birleştirilmek suretiyle genel mahkemelerde görülebilecektir (ÇKK m. 17). ÖZBEK/DOĞAN/BACAKSIZ/TEPE, s. 866.

31 İstisna hüküm, "olağanın dışında hüküm getiren, sisteme yabancı unsurlar içeren, ayrık durum kuralları" şeklinde tanımlanmaktadır (YONGALIK, Aynur: "İstisnalar Dar Yorumlanır Kuralı ve Değerlendirilmesi" **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:60, S:1,

davalar arası bekletici sorun kararı verilemeyecektir. CMK m. 218'de yer alan bu teknik sorunun çözümü, ceza mahkemeleri arası bekletici sorun saymaya cevaz veren kanuni bir düzenlemeyi gerektirmektedir. Nitekim fayda ilkesine dayanan bekletici sorun sayma kurumu, işlevsel kullanıldığında subûta ulaşmada ve mahkeme kararları arası çelişkileri önlemede oldukça etkili olmaktadır. Ancak bu fayda, ceza mahkemelerinden başka bir merciin çözümüne bağlı bir sorunda söz konusu olmaktadır. CMK m. 218 hükmünün karşılığı niteliğinde kabul edebileceğimiz Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (StPO), "*medenî hukuka ilişkin ön sorunlar*" başlıklı 262'nci paragrafında yalnızca "*hukuki uyumsuzluklar*" bağlamında bekletici sorun kararı verilebileceği düzenlenmektedir.<sup>32</sup> Bu sebeple yüklenen suçun ispatı başka bir ceza mahkemesinin yetkisine giren bir suçun işlenip işlenmediği vakiasının sübutuna bağlıysa, ceza mahkemesi, söz konusu maddeye dayanarak bekletici sorun kararı veremeyecektir.<sup>33</sup> Ancak Türk ceza muhakemesi hukuku uygulamasında, CMK m. 218'in açık hükmüne rağmen ceza mahkemeleri arasında da bekletici sorun kararı verilmektedir. Kanunun açık hükmüne rağmen ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı verilebilmesi hususunun mümkün olması için Kanun değişikliğine gitmek gerekmektedir.

Ön suçun varlığında ya da iftira suçunda isnat konusu suç veya yalan tanıklık gibi bir suçun ispatının beklenmesi gerekliliği<sup>34</sup> karşısında uygulamada mahkemeler en çok bekletici sorun sayma yoluna gitmektedirler. Kararlar arası çelişkiyi önleme ve mahkemenin, kararını beklediği mahkemenin konuyu daha doğru çözüme bağlayacağını tasavvur etmesi<sup>35</sup> noktasında ilk bakışta doğru bir uygulama gibi gözükse de bir vakianın kesinleşmesinin uzun zaman alması gerçekliği karşısında bekletici sorun sayma kararı, her zaman için olması gerekeni yansıtmamaktadır. Nitekim mahkeme, başka bir mahkemenin kararını

Y:2011, s. 6-7). Türk doktrininde kabul edilen genel görüşe göre "*istisna hükümlerinin dar yorumlanması kuralının bir gereği ve sonucu olarak, istisna hükümlerinin uygulama alanının genişlemesine yol açacağı düşüncesiyle kıyasen de uygulanamayacakları*" savunulmaktadır (YONGALIK, s. 11). Nitekim istisnalar ana kuralın kapsamını daralttıkları için kuralın değiştirilmesi anlamına gelir (GÖZLER, Kemal: **Hukuka Giriş**, Ekin Yayınevi, 13. Baskı, Bursa, 2016, s. 302). İstisnayı genişletme yetkisi ise yorumcunun değil kanun koyucunun bir görevidir. Bu kapsamda istisnanın yorumlanmasına ihtiyaç duyulduğunda istisnalar geniş yorumlanıp kapsamı genişletilemeyecektir (GÖZLER, s. 302).

32 Bkz. AKKAŞ, A. Hulusi "*Ceza Mahkemelerinin Ek Yetkisi (CMK md. 218)*", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:6, S:2, Y:2015, s. 6.

33 AKKAŞ, Ceza Mahkemelerinin Ek Yetkisi, s. 6.

34 EREM, s. 308.

35 TOSUN, s. 408.

vermesini beklemek neticesinde zaman kaybetmektedir.<sup>36</sup> Kişilerin uzun süre sanık sıfatını taşımaları neticesinde ise adil yargılanma hakları ihlal edilmektedir.<sup>37</sup> Her şeyden önce de Kanunumuzun açık hükmüne aykırı bir uygulama gerçekleşmektedir. Ayrıca zorunlu haller dışında mahkemenin bekletici sorun kararı vermesinin dava zamanaşımını durdurup durdurmayacağı hususu doktrinde tartışmalıdır. Kanun koyucu belirli bir sorunu mahkemenin beklemesinde fayda olduğunu kabul ediyorsa veya nispi muhakeme yapılmasını yasaklamışsa artık bekletici sorun sayma zorunluluğundan bahsetmek gerekecektir.<sup>38</sup> Doktrinde bir görüşe göre, ihtiyari durumlarda mahkeme takdire bekletici sorun kararı vermişse de dava zamanaşımı duracaktır.<sup>39</sup> Yargıtay'ın kabulü de bu yönde<sup>40</sup> olmakla beraber katıldığımız diğer bir görüşe göre ise, bekletici sorun saymanın mahkemenin ihtiyarında olduğu durumlarda, ceza mahkemesinin sadece takdir hakkını kullanarak bekletici sorun sayma yolunu tercih etmesiyle kamu düzenine ilişkin olan bir sürenin işlemesine engel olması doğru değildir ve bu görüşe göre sadece bekletici sorun saymanın zorunlu olduğu, yani ceza mahkemesinin nispi muhakeme yapamadığı sınırlı durumlarda zamanaşımı durmalı, aksi takdirde işlemeye devam etmelidir.<sup>41</sup> Yargıtay'ın son yıllardaki içtihatları incelendiğinde savunduğumuz

36 PARLAR/HATİPOĞLU, Ceza Muhakemesi, s. 1216; TOSUN, s. 408.

37 Bekletici sorunun ortaya çıktığı her durumda dava zamanaşımının durması kabul edildiğinde, bazı durumlarda ceza muhakemesinde geçerli temel ilkeler ihlal edilebilmektedir. Şöyle ki mahkeme ekletici sorun kararı verdiği muhakeme duracak ve beklenen sorun çözümlenene kadar muhakemeye devam edilmeyecektir. Mahkemenin beklediği sorunu çözmekle görevli ceza mahkemesinde sanık davayı takip etmezse, muhakeme hukukunun sanığa tanıdığı hakları kötüye kullanıp yargılamayı uzatırsa ceza yargılamasına devam edilemeyeceği için yargılanan kişinin sanık sıfatı sona eremeyecek ve dava tehdidinden kurtulması mümkün olmayacaktır. Çünkü kanunda dava zamanaşımının durması hususunda, zamanaşımının kesilmesinde olduğu üzere bir "üst sınır" getirilmemiştir. Kanunda böyle bir sınır tanınmaması nedeniyle de zamanaşımı sınırsız olarak durabilecektir. GÜNGÖR/OKUYUCU-ERGÜN, s. 71-72.

38 TOSUN, s. 409.

39 TOSUN, s. 410.

40 "... Durma nedenlerinden olan "bekletici sorun"un bulunduğu hallerde; kanunun emri veya hâkimin takdiri sonucunda ceza davasındaki uyumsuzluğun çözümü her şeyden önce başka bir mercide belirli bir sorunun çözümüne bağlıdır. Böyle bir durumda, sözü geçen sorun çözümlenmedikçe ceza davasına devam etmeye imkân bulunmadığı için, ceza davasının olduğu yerde durması ve sorun çözümleninceye kadar dava zamanaşımının işlememesi gerekir. Bekletici sorunun dava açıldıktan sonra ortaya çıkması da mümkündür. Bu hallerde de 107. maddenin uygulanması gerektiğinden zamanaşımı durur. Durma nedenlerinin varlığı halinde, bu neden ortadan kalkınca zamanaşımı durduğu yerden işlemeye başlar, durduran nedenlerden önce işlemiş olan süre de varlığını korur..." (YCGK, 2004/3-89E., 2004/110K., 04.05.2004T.). GÜNGÖR/OKUYUCU-ERGÜN, s. 71.

41 GÜNGÖR/OKUYUCU-ERGÜN, s. 72.



ikinci görüşe daha yakın kararlar vermeye başladığı görülmektedir. 2019 yılında 19.CD, “Bekletici sorun nedeniyle muhakemenin durdurulması, ancak muhakemelerin birleştirilmesinin veya nispi muhakemenin kabul edilmediği hallerde söz konusu olabilir.”<sup>42</sup> diyerek bu kabulünü açıkça ortaya koymuştur.

Hâkim yargılamada belirli aşamaları geçerek nihai hükme varmaktadır. Bütün bu aşamaların “davanın devamlılığı” içerisinde kalması gerekmektedir. Davanın başlamasından hükme ulaşıncaya kadar geçen sürenin mümkün olan en kısa süreyi ihtiva etmesi adil yargılanma hakkının bir gereği olan makul sürede yargılanma hakkı bakımından son derece önemlidir. Bu bağlamda usul işlemlerinin birbirinden uzak olmaması, kural olarak hâkimin huzuru dışında bir yerde gerçekleştirilmemesi, hâkimin davanın tamamı hakkında vicdanî kanaate sahip olmasını sağlamaktadır.<sup>43</sup> Böylece hâkimin dikkati de dağılmayacaktır. Buradan hareketle usul işlemlerinin zaman ve mekân bakımından bir araya toplanması kavramına ceza muhakemesinde “*usul işlemlerinin yoğunluğu ilkesi (usul muamelelerinin teksifi ilkesi)*” denir.<sup>44</sup> Usul işlemleri arasında zaman geçmesi davanın devamlılığını aksatacak ve bu ilkeye aykırı olacaktır. Kaldı ki asıl kural, ceza davasında bu davanın devamına engel olan bir sorunun çözülmesi gerekiyorsa bu sorunun, hâkimin yetkisi dışında olsa bile yine de ceza hâkimi tarafından çözülmesidir. Nitekim usul işlemlerinin yoğunluğu ilkesi bunu gerektirmektedir. Kural bu şekilde olmakla birlikte kanun koyucu nispi muhakeme yasağı öngördüğü durumlarda bu ilkeye istisnalar yaratmıştır.<sup>45</sup> Ancak konumuz bağlamında bir muhakeme yasağı uygulaması söz konusu değildir.

Hâkimin, önündeki vakıanın sübuta varması için başka bir ceza mahkemesinin kararını beklemesine gerek yoktur. Usul işlemlerinin yoğunluğu ilkesi sayesinde hâkim eğer hali hazırda çözümlenmesine ihtiyaç duyduğu sorunla ilgili dava açılmamışsa nispi muhakeme yapabilir. Ancak hali hazırda bir yargılama devam etmekteyse, burada davayı neticelendirme noktasında belirli bir sorunun çözümüne muhtaç bir mahkemenin yapması gereken, şartları mevcutsa davaları

42 Y19.CD, 2020/2053E., 2020/6650K., 15.6.2020T.

43 TANER, Tahir: **Ceza Muhakemeleri Usulü**, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 608, İstanbul, 1955, s. 297-298.

44 EREM, s. 305.

45 EREM, s. 305.

birleştirmektir.<sup>46</sup> Nitekim Yargıtay, 2019 yılındaki Ceza Genel Kurulu kararıyla savunduğumuz uygulamayı destekler nitelikte karar vermiştir: “Yüklenen suçun ispatının başka bir ceza mahkemesinin yetkisine giren bir suçun işlenip işlenmediğine bağlı olması hâlinde, ilk başta davaların birleştirilmesi müessesinin işletilmesi gerekir. Çünkü böyle bir durumda suçlar arasında bir bağlantı söz konusudur. Bağlantılı suçlarda ise ilk olarak savcılık, birleştirmek suretiyle davaları yüksek görevli mahkemede açabilir (CMK m. 9). Davalar ayrı mahkemelerde açılmış olsa da kovuşturma evresinin her aşamasında, bağlantılı ceza davalarının birleştirilmesine yüksek görevli mahkeme tarafından karar verilebilir (CMK m. 10, f. 1). Görüleceği gibi, uyuşmazlıklar arasında bir bağlantı bulunması durumunda, davaların birleştirilmesine karar verilip uyuşmazlık yüksek görevli mahkemede çözüme kavuşturulacağı için bekletici sorun kararı verme veya nispi muhakeme yapma yollarına gerek dahi bulunmayacaktır. Fakat uyuşmazlıklar arasında bağlantı bulunması, davaların mutlaka birleştirileceği anlamına da gelmemektedir. Eğer davaların birleştirilmesi suretiyle yargılama daha çabuk ve ekonomik yapılacaksa ve daha isabetli bir karar verilecekse birleştirme yapılmasında fayda vardır. Buna karşılık davaların birleştirilmesinde fayda yok ise davalar ayrı görülmeye devam eder...Şeklindeki tüm hususlar göz önüne alındığında; sanık hakkındaki görevi kötüye kullanma suçuna ilişkin dava dosyasının bekletici sorun yapılmasına gerek bulunmadığı kabul edilmelidir.”<sup>47</sup>

Ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı vermek yerine bağlantı nedeniyle davaları birleştirmek aynı zamanda zincirleme suç, fikri içtima gibi sebeplerle sanık hakkında daha az ceza verilmesini de mümkün kılmaktadır. Tüm bu açıklanan gerekçelerle hem kanunen ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı verilemeyeceği; şartlar mevcutsa davaların CMK m. 10/1 uyarınca yüksek görevli mahkemece birleştirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.<sup>48</sup> Nitekim her iki mahkemede derdest davalar arasında bir “bağlantı” söz konusuysa, davalar birleştirilip uyuşmazlık “yüksek görevli mahkemede” çözüleceği için bekletici sorun kararına ya da nispi muhakeme

46 Aynı yönde bkz. “Hukukumuzda ise yüklenen suçun ispatının başka bir ceza mahkemesinin yetkisine giren bir suçun işlenip işlenmediğine bağlı olması halinde, ilk başta davaların birleştirilmesi müessesinin işletilmesi gerekir. Çünkü böyle bir durumda suçlar arasında bir bağlantı söz konusudur.” AKKAŞ, Ceza Mahkemelerinin Ek Yetkisi, s. 6.

47 YCGK, 2019/601E., 2019/723K., 26.12.2019T; Aynı yönde başka bir CGK kararı için bkz. YCGK, 2019/391E., 2019/722K., 26.12.2019T./YCGK, 2019/469E., 2019/721K., 26.12.2019T.; Benzer yönde bkz. Y19.CD, 2020/2053E., 2020/6650K., 15.6.2020T.

48 Bir ön koşul içeren bilgi vermeme suçu bakımından davaların birleştirilmesi gerektiği önerimiz hakkında detaylı bilgi için bkz. TAŞ, s. 1336.





yapılmasına gerek kalmayacaktır.<sup>49</sup> Ancak fayda ilkesi gereği sınırlı ve zorunlu durumlarda ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı verilebilmesi gerekmektedir. Nitekim bağlantılı davaların biri ilk derece aşamasında iken diğeri kanun yolu aşamasında olabilir. Bu durumda ise bekletici sorun gerçekten zorunlu bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada kanuni engel karşısında CMK m. 218 hükmünde revizyona gidilmesi gerekecektir. Burada önerimiz CMK m. 218'e ek fıkra olarak ceza mahkemeleri arası bekletici sorun kararının son derece sınırlı durumlarda uygulanabileceği ve bağlantılı davalarda önce muhakemelerin birleştirilmesi yolunun denenmesi gerektiği, ancak sınırlı ve zorunlu durumlarda bekletici sorun kararı verilebileceği hususu düzenlenmelidir. Bu kapsamda ceza mahkemeleri arası bağlantının sonucu olarak muhakemelerin birleştirilmesi kurumunun kapsamını ve şartlarını incelemek gerekecektir.

### III. MUHAKEMELERİN BİRLEŞTİRİLMESİ

Ceza muhakemesinde kural davaların ayrı ayrı görülmesi, uyumsuzluklar arasında bağlantı bulunması durumunda davaların birleştirilmesidir.<sup>50</sup> Bağlantının sonuçlarından biri olarak muhakemelerin birleştirilmesi kurumu<sup>51</sup>; farklı veya aynı mahkemelerde görülen iki ayrı uyumsuzluğun *tek bir dosya halinde tek bir hükümle çözümlenmesidir*.<sup>52</sup> Bir kişinin, birden fazla suçtan sanık olması veya bir suçta her ne sıfatla olursa olsun birden fazla sanık bulunması halinde bağlantı var sayılır (CMK m. 8/1). Suçun işlenmesinden sonra suçluyu kayırma, suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme fiilleri de bağlantılı suç sayılır (CMK m. 8/2).

Muhakemelerin birleştirilmesi için; birleştirmede fayda bulunması, birleştirme olanağının bulunması (birleştirme yasağının bulunmaması) ve uyumsuzluklar arasında bağlantı bulunması koşulları aranmaktadır.<sup>53</sup>

49 AKKAŞ, Ceza Mahkemelerinin Ek Yetkisi, s. 6.

50 ÖZEN, Mustafa, **Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, 3. Baskı, Ankara, 2019, s. 233.

51 ÖZBEK/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, s. 530; ÖZTÜRK, Bahri (*Editör*), **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınları, 14. Baskı, Ankara, 2020, s. 209.

52 CENTEL/ZAFER, s. 710.

53 CENTEL/ZAFER, s. 710-711; ÖZBEK/DOĞAN/BACAĞSIZ/TEPE, s. 530; "Davaların birleştirilebilmesi için uyumsuzluklar arasında bağlantı, birleştirmede fayda ve birleştirme olanağının bulunması gerekir. Davalar arasında bağlantı bulunması birleştirmeyi zorunlu kılmamaktadır. Birleştirmede mecburiyet ilkesi geçerli olmamasına rağmen somut duruma göre ihtiyarilik zorunluluğa dönüşebilecektir. Yargılamaların birleştirilmesi, tüm delillerin birlikte tartışılmasını, maddi gerçeğe daha çabuk ulaşılmasını sağlayacak, çelişkili kararlar verilmesini engelleyecektir. Yargılama daha ucuz yapılacak, kararlar arasında çelişki doğmayacaktır". Y8.CD, 2013/2523E., 2013/11479K., 11.04.2013T.

Koşullar elverdiğinde ceza davaları bağlantılı olduğu durumlarda CMK m. 9 hükmü sayesinde birleştirilmek suretiyle yüksek görevli mahkemede dava açılabilmesi gibi CMK m. 10/1 hükmü sayesinde hali hazırda derdest olan bağlantılı ceza davaları yüksek görevli mahkemece birleştirilebilecektir.<sup>54</sup> Örneğin biri ağır ceza mahkemesinin diğeriye asliye ceza mahkemesinin görevine giren ceza davaları, ağır ceza mahkemesinde birlikte görülebilecektir.<sup>55</sup> Her biri değişik mahkemelerin yetkisi içinde bulunan bağlantılı ceza davaları da yetkili mahkemelerden herhangi birisinde birleştirilerek görülebilecektir (CMK m. 16/1).<sup>56</sup>

Bir uyuşmazlıkla ilgili verilecek hükmün diğeri bir uyuşmazlığın çözümünde etkili olması akla öncelikle bekletici sorun sayma yolunu getirirse de muhakemelerin birleştirilmesi münferit durumlarda daha faydalı sonuçların doğmasına katkı sağlayabilmektedir.<sup>57</sup> Bağlantılı ceza davalarının kısa zamanda bitirilmesi ile usul ekonomisi ilkesine daha uygun bir sonuç doğabilir.<sup>58</sup> Aynı sanık veya fiille ilgili delillerin bir arada toplanması sayesinde delil değerlendirmesi bir bütün olarak gerçekleştirilebilir ve bu yolla maddi gerçeğin ortaya çıkarılması hedefine daha kolay ulaşılabilir.<sup>59</sup> Aynı zamanda farklı davalar sonucunda çelişkili kararlar verilmesi önlenir.<sup>60</sup> Ancak bağlantılı davaları birleştirmek zorunlu olmadığı için Cumhuriyet savcısının davaları birleştirerek

54 Birleştirilen bağlantılı ceza davalarında bu davaları gören mahkemenin tabi olduğu yargılama usulü uygulanacaktır (CMK m. 10/2).

55 ÖZTÜRK, s. 209.

56 Bağlantılı ceza davalarının değişik mahkemelerde bakılmasına başlanmış olursa, Cumhuriyet savcılarının istemlerine uygun olmak koşuluyla, mahkemeler arasında oluşacak uyuşma üzerine, bu davaların hepsi veya bir kısmı bu mahkemelerin birinde birleştirilebilir. Uyuşmazsa, Cumhuriyet savcısı veya sanığın istemi üzerine ortak yüksek görevli mahkeme birleştirmeye gerek olup olmadığına ve gerek varsa hangi mahkemede birleştirileceğine karar verir (CMK m. 16/2,3). Ancak CMK m. 10 hükmüne göre kovuşturma evresinin her aşamasında, bağlantılı ceza davalarının birleştirilmesine veya ayrılmasına yüksek görevli mahkemece karar verilebilir. Bu durumda kanaatimizce daha spesifik bir ihtimali düzenleyen, genel kuralı özelleştiren CMK m. 16'ya göre bağlantılı ceza davalarının birleştirilmesine ortak yüksek görevli mahkeme karar vermelidir. Aynı yönde ÜNVER/HAKERİ, s. 296.

57 Doktrinde Olgaç'a göre, zincirleme suç kapsamında işlenen suçlarla ilgili devam eden iki ceza davası bulunmaktaysa davaların birleştirilmesine karar verilmesi, mükerrer cezalandırmanın önüne geçilmesi başta olmak üzere ceza hukukunun birçok ilkesine hizmet etmektedir (OLGAÇ, Samet Can: "Zincirleme Suç Kapsamındaki Suçlardan Birisi Hakkında Verilen Hükmün Diğer Suça İlişkin Yargılamaya ve Hükmü Etkisi", **Terazi Hukuk Dergisi**, C:15, S:167, Y:2020, s. 1466). Ancak yazara göre birleştirme yapılamaması halinde ilk yargılamanın bekletici sorun sayılması gerekmektedir. Çalışmamızda savunduğumuz üzere ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı verilemeyeceği için yazarın bu görüşüne katılmamaktayız.

58 ÖZTÜRK, s. 210.

59 PARLAR/HATİPOĞLU, Ceza Muhakemesi, s. 78.

60 PARLAR/HATİPOĞLU, Ceza Muhakemesi, s. 78.

açmasında takdir yetkisi bulunmaktadır.<sup>61</sup> Aynı şekilde derdest davalarda da mahkemelerin birleştirmeye lüzum görmesi durumunda anlaşarak dosyayı yüksek görevli mahkemeye göndermeleri zorunlu değil ihtiyaridir (CMK m. 16). Ancak belirtmek gerekir ki derdest davalarda birleşme için mahkemeler arası aranan uzlaşma şartı aynı sıfattaki mahkemeler bakımından geçerlidir.<sup>62</sup> Davalardan birisi yüksek görevli mahkemedeysen bu durumda uzlaşma şartı aranmayacaktır.<sup>63</sup>

Davaların birleştirilmesinin dört temel şartı bulunmaktadır: Birden fazla uyuşmazlığın bulunması, uyuşmazlıklar arasında bağlantı bulunması, birleştirmenin faydalı ve gerekli olması ve son olarak birleştirmede olanak bulunması.<sup>64</sup> Bu şartları bir bütün olarak sağlayan uyuşmazlıkların birleştirilmesi söz konusu olabilecektir.<sup>65</sup>

Sonuç olarak, ceza mahkemeleri, çözümü diğer bir ceza mahkemesinin kararına bağlı olduğu uyuşmazlıklarda bekletici sorun yoluna başvurmaksızın davaları birleştirme yoluna başvurmalıdır. Bekletici sorunun hukukilik sorunu da göz önüne alındığında usul ekonomisi ve usul işlemlerinin yoğunluğu ilkesine en uygun çözüm, davaların birleştirilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğer birleştirmenin şartları olay bazında sağlanamıyorsa bu durumda ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun sayma mümkün görülmelidir. Ancak bunun için de kanuni sorunun çözülmesi gerekecektir. Örnek vermek gerekirse

61 Birçok faydasında rağmen davaların birleştirilerek açılması, kitlesel yargılamalara yol açabileceği gibi yargılamayı hızlandırmak yerine yargının yükünü de artırabilir. Bu kapsamda kanun koyucu, davaların birleştirilerek açılmasına imkân verdiği gibi ayrılmasına da imkân vermiştir. Bu aşamada Cumhuriyet savcısının rolü önem arz etmektedir. ÖZTÜRK, s. 210.

62 ÖZTÜRK, s. 210.

63 ŞEN, Ersan/Arda, Büşra: "Birleştirme Uyuşmazlığı", **Haber 7 İnternet Makalesi**, 10.12.2016, <https://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/2232329-birlestirme-uyusmazligi>, E.T:8.2.2021; Uygulamada davaların birleşmesinin gerektiğini düşünen mahkeme, ilgili mahkemeye birleşmeye muvafakat edip etmediğini müzekkere yazmak suretiyle sormaktadır. Bu şekildeki uzlaşma şartının temelinde hâkimlerin bağımsızlığı ilkesi yatmaktadır. Nitekim hiçbir mahkeme, diğer bir mahkemeye emir ve talimat vermeyecektir. YURTCAN, Erdener: **Ceza Avukatının El Kitabı**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 4. Baskı, Ankara, 2003, s. 33.

64 ÖZTÜRK, s. 210.

65 "...aralarında CMK'nin 8/1. maddesinde yer aldığı şekilde hukuki ve fiili bağlantı bulunması nedeniyle söz konusu davanın akıbetinin araştırılması, mümkünse davaların birleştirilmesi, kesinleşmesi veya birleştirme olanağının ortadan kalkması durumunda ise aslının veya onaylı bir suretinin bu dosya arasına konularak delillerin birlikte değerlendirilmesinden sonra sanıkların hukuki durumlarının takdir ve tayin edilmesi gerektiği gözetilmeden, eksik inceleme ve yetersiz gerekçe ile yazılı şekilde hükümler kurulması, bozmayı gerektirmiş" Y5.CD, 2017/1308E., 2021/1792K., 13.4.2021T; Bağlantı nedeniyle davaların birleştirilmesi, soruşturma ve kovuşturma evrelerinde birleştirme usulü, uygulamadaki sorunlar ile ilgili detaylı bilgi için bkz. ÖZEN, s. 233-238.



iftira suçı ile ilgili bir yargılama henüz duruşma hazırlığı devresinde, isnat edilen suçun görüldüğü dava kanun yolu devresinde olabilir. Bu durumda bağlantı kabul edilse bile iki dava birleştirilemeyecektir. Ancak böylesi sınırlı ve zorunlu durumlarda bekletici sorun mümkün görülmelidir. Burada iftira suçunu yargılayan ceza mahkemesi, kanun yolu muhakemesinin sonucunu bekletici sorun sayabilir. Ancak CMK m. 218 hükmünün sorunlu yapısı bu duruma cevaz vermemektedir. Usul ekonomisi, yargılamanın makul sürede sonuçlanması, fayda ilkeleri gereği bekletici sorun sayma kararı vermek mümkün görülmelidir. Yine de CMK m. 218'in sorunlu lafzının bir an önce değişmesi gerekmektedir.

## SONUÇ

Bekletici sorun, bir muhakemenin sona erebilmesi bakımından çözülmesi gereken hukuki veya maddi sorunlardır. Ön koşul içeren bazı suç tiplerinde veya iftira suçı gibi isnat edilen suçun ya da yalan tanıklık vakiasının sübuta ermesi, bir ceza yargılamasında çözülmesi gereken bekletici soruna örnek verilebilir. Bu gibi hallerde ceza mahkemesi, görülmekte olan diğer bir ceza mahkemesinin kesinleşmiş kararına ihtiyaç duyabilir. Uygulamada CMK m. 218'in lafzına rağmen ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı verildiği görülmektedir. Yargıtay'ın son yıllarda verdiği kararlar ise bu durumun hukuki temelden yoksunluğunu ortaya koymaktadır. Kanımızca ceza mahkemeleri, diğer bir ceza mahkemesinde görülen bir sorunun çözümüne ihtiyaç duyuyorsa diğer ceza mahkemesinin kararını beklemek yerine bağlantı nedeniyle davaların birleştirilmesi yoluna gitmelidir. Nitekim böylesi bir uygulama usul işlemlerinin yoğunluğu ilkesine, usul ekonomisi ilkesine ve makul sürede yargılanma hakkına uygun sonuçlar doğurma kapasitesine sahip olacaktır. Bağlantı nedeniyle ceza davalarının birleştirilmesi hususunda CMK m. 9 ve 10/1 hükümleri yol gösterici nitelikte olacaktır.

Ceza mahkemesi, zorunlu bekletici sorun sayma dışında ihtiyaren bu kararı verdiğinde dava zamanaşımının durup durmayacağı hususu da doktrinde tartışmalıdır. Benimsediğimiz görüşe göre ceza mahkemesinin başka bir ceza mahkemesinin kararını kanunda zorunlu olarak beklemesi gerektiği düzenlenmediği için dava zamanaşımı da durmayacaktır. Kamu düzenine ilişkin sürenin durması, hem Kanunun lafzına aykırı bir uygulama ile hem de Kanunda zorunlu olduğu belirtilmeyen durumlarda mümkün görülmemelidir. Ancak oldukça sınırlı ve zorunlu durumlarda ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı verilmesi ve dava zamanaşımının durması mümkün görülmelidir. CMK m. 218/1



hükmünün lafzı sorunlu olsa da doğrudan bekletici sorun uygulamasını mümkün görmemek muhakeme hukukunun temel ilkelerini ihlal edebilir. Kanun yolu ve duruşma devrelerinde bağlantılı olan davalarda çelişkili sonuçların doğması söz konusu olabilir.

Son olarak belirtmek gerekir ki davaların birleştirilmesi ve bekletici sorun sayma uygulamaları ihtiyari niteliktedir. Bağlantının varlığına rağmen davaların birleştirilmesi zorunlu değildir. Çalışmamızda savunduğumuz uygulama, eğer ceza mahkemesi diğer bir ceza mahkemesinin kararını beklemeden kendi hükmünü kuramayacaksa, CMK m. 218'in lafzı karşısında önce davalar arası bağlantı varsa davaları birleştirme yoluna gitmesi gereğidir. Ceza mahkemesi, çok zorunlu ve sınırlı durumlarda, örneğin bağlantı imkanının olmadığı somut durumlarda bekletici sorun sayma yoluna son çare olarak başvurmalıdır. Nihayetinde de kanımızca CMK m. 218/1 hükmünde sınırlı durumlarda bekletici sorun saymayı mümkün kılan bir revizyona gidilmelidir. İstisnai olarak ceza mahkemeleri arasında bekletici sorun kararı verilebilecek haller belirtilmelidir. İlaveten bu konuda dava zamanlaşımının durması hususu ile ilgili açıklayıcı hükümler de ihdas edilmelidir.



## KAYNAKLAR

AKKAŞ, A. Hulusi: “Ceza Mahkemelerinin Ek Yetkisi (CMK md. 218)”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:6, S:2, Y:2015, ss. 1-28.

AKKAŞ, A. Hulusi: **Ceza Muhakemesi Bağlamında Yargı Mercileri Kararlarının Birbirleri Üzerindeki Etkisi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.

BAYRAKTAR, Köksal/YILDIZ, Kemal/AKSOY-RETORNAZ, Eylem/AKYÜREK, Güçlü/SONAY-EVİK, Vesie/EVİK, Ali Hakan/KANGAL, Zeynel T./MEMİŞ-KARTAL, Pınar/SINAR, Hasan/ALTUNÇ, Sinan/AYTEKİN-İNCEOĞLU, Asuman/BOSTANCI-BOZBAYINDIR, Gülşah/ERMAN, Barış: **Özel Ceza Hukuku Cilt IV, Malvarlığına Karşı Suçlar**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.

CENDEL, Nur/ZAFER, Hamide: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayıncılık, 19. Bası, İstanbul, 2020.

DE GUZMAN, Vera M: “The Prejudice of the Prejudicial Question: Examining and Re-Examining the Doctrine of the Prejudicial Question.” **Ateneo Law Journal**, C:52, S:3, Aralık 2007, ss. 600-611. HeinOnline.

DEMİRAG, Fahrettin: **Örneklemlerle Ceza Muhakemesi Hukuku İşlemleri ve Adli Yazışmalar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.

DÖNMEZER, Sulhi: **Ceza Hukuku Özel Kısım – Kişilere ve Mala Karşı Cürümler**, Filiz Kitabevi, 12. Baskı, İstanbul, 1997.

EREM, Faruk: **Ceza Usulü Hukuku**, Sevinç Matbaası, 4. Baskı, Ankara, 1973.

EREM, Faruk: **Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Cilt I**, Sevinç Matbaası, 11. Baskı, Ankara, 1976.

GÖZLER, Kemal: **Hukuka Giriş**, Ekin Yayınevi, 13. Baskı, Bursa, 2016.

GÜNGÖR Devrim/OKUYUCU-ERGÜN, Güneş: “Ceza Muhakemesinde Bekletici Sorun Kararının Dava Zamanaşımının Durmasına Etkisi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, C:22, S:83, Y:2009, ss. 68-72.

HEINRICH, Bernd: **Ceza Hukuku Genel Kısım - I (Cezalandırılabilirliğin Temel Esasları – Tamamlanmış ve Teşebbüs Edilen Suçlarda Suçun Yapısı)**, (Ed. Yener ÜNVER), Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.

İÇEL, Kayıhan/ÖNDER, Ayhan: **Açıklamalı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1964.

KUNTER, Nurullah/YENİSEY, Feridun: **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2000.



MALKOÇ, İsmail: **Açıklamalı Türk Ceza Kanunu Cilt 2**, Yazarın Kendi Yayını, Ankara, 2013.

OLGAÇ, Samet Can: “Zincirleme Suç Kapsamındaki Suçlardan Birisi Hakkında Verilen Hükmün Diğer Suça İlişkin Yargılamaya ve Hükme Etkisi”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C:15, S:167, Y:2020, ss. 1461-1474.

ÖNDER Ayhan: **Şahıslara ve Mala Karşı Cürümler ve Bilişim Alanında Suçlar**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1994.

ÖZBEK, V. Özer/DOĞAN, Koray/BACAKSIZ, Pınar/TEPE, İlker: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınları, 11. Baskı, Ankara, 2018.

ÖZEN, Mustafa: **Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, 3. Baskı, Ankara, 2019.

ÖZTÜRK, Bahri (*Editör*), TEZCAN, Durmuş /ERDEM, Mustafa Ruhan/SIRMA, Özge/SAYGILAR, Yasemin/ALAN, Esra: **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, 14. Baskı, Ankara, 2020.

PARLAR, Ali/HATİPOĞLU, Muzaffer: **5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu Cilt 1**, Yazarın Kendi Yayını, Ankara, 2008.

PARLAR, Ali/HATİPOĞLU, Muzaffer: **Türk Ceza Kanunu Yorumu Cilt 1**, Seçkin Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara, 2010.

SOYUBELLİ, Fethullah: **Ceza ve Hukuk Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi**, Hâkim Yayınları, Ankara, 2013.

ŞAHİN Cumhur: **Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005.

ŞEN, Ersan/ARDA Büşra: “Birleştirme Uyuşmazlığı”, **Haber 7 İnternet Makalesi**, 10.12.2016, <https://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/2232329-birlestirme-uyusmazligi>, E.T:8.2.2021.

TAŞ, Burak: “Bilgi Vermeme Suçu”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:29, S:2, Y:2021, ss. 1305-1342.

TAŞDEMİR, Kubilay: **Ceza Hukukunda Zamanaşımı**, Cantekin Matbaacılık, Ankara, 2011.

TANER, Tahir: **Ceza Muhakemeleri Usulü**, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 608, İstanbul, 1955.

TOROSLU, Nevzat/FEYZİOĞLU, Metin: **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2019.

TOROSLU, Nevzat/TOROSLU, Haluk: **Ceza Hukuku Genel Kısım**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2019.



TOSUN, Öztekin: **Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri – Cilt I (Genel Kısım)**, Acar Matbaacılık Tesisleri, 4. Bası, İstanbul, 1994.

ÜNVER, Yener/HAKERİ, Hakan: **Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt 1**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.

ÜZÜLMEZ, İlhan: “Hakaret Suçu”, **Ceza Hukuku Dergisi**, S:12, Y:2010, ss. 41-71.

YENİSEY, Feridun/NUHOĞLU, Ayşe: **Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Kitabı**, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2014.

YONGALIK, Aynur: “İstisnalar Dar Yorumlanır Kuralı ve Değerlendirilmesi” **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C:60, S:1, Y:2011, ss. 1-18.

YURTCAN, Erdener: **Ceza Avukatının El Kitabı**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları:51, 4. Baskı, Ankara, 2003.

ZAFER, Hamide: **Ceza Hukuku Genel Hükümler (TCK m.1-75)**, Beta Yayıncılık, 7. Bası, İstanbul, 2019.